

Το ιστορικό «ΟΧΙ» της 28ης Οκτωβρίου 1940 - Ο δραματικός διάλογος Μεταξά και Γκράτσι και η ιστορική άρνηση στην ιταλική πρόκληση



Ο Εμμανουέλε Γκράτσι, πρέσβης της Ιταλίας στην χώρα μας, το 1940, συμπρωταγωνιστής κι αυτός της ιστορικής εκείνης νύχτας της 28/10/1940 στο βιβλίο του, που το ονομάζει με μια πρωτοφανή οξυδέρκεια για το μέλλον του καθεστώτος Μουσολίνι: «Η αρχή του τέλους - η επιχείρηση κατά της Ελλάδος», γράφει τα εξής:

Δέκα λεπτά πριν από τις 3 της νύχτας της 28ης Οκτωβρίου του 1940, ο στρατιωτικός μου ακόλουθος, ο διερμηνέας μου και εγώ, φθάσαμε στην καγκελόπορτα μιάς μικρής οικίας στην Κηφισιά, όπου έμενε ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος. Στον φρουρό της οικίας είπα ότι επιθυμώ να δώ τον Πρωθυπουργό για κάτι πολύ επείγον. Ο φρουρός άρχισε να κτυπά το κουδούνι του εσωτερικού της οικίας, αλλά δεν ελάμβανε καμιάν απάντηση. Διερωτήθηκα εάν ήτο δυνατόν μια πρωθυπουργική κατοικία να μην απαντά αμέσως. Γιατί εγώ είχα εντολή να παραδώσω το τελεσίγραφον στις 3 π.μ. ακριβώς, της 28/10/1940, λόγω Δε της προσπάθειας μου να ακουσθεί το κουδούνι και να ανοίξει η πόρτα, η ώρα είχε ήδη φθάσει 3.

Επιτέλους το κουδούνισμα ξύπνησε τον ίδιο τον Μεταξά, που έκαμε την εμφάνισή του σε μια μικρή πλαϊνή πόρτα και αναγνωρίζοντάς με, με άφησε να περάσω. Ο Μεταξάς φορούσε μια μάλλινη ρόμπα, από τον γιακά της οποίας φαινόταν ένα μετριότατο βαμβακερό νυκτικό. Μου έσφιξε το χέρι και με έβαλε να καθίσω σε ένα μικρό φτωχικό σαλόνι του σπιτιού. Μόλις καθίσαμε, και επειδή

η ώρα ήταν λίγα λεπτά μετά τις 3, του είπα αμέσως ότι η Κυβέρνησίς μου, μου είχε αναθέσει να το εγχειρίσω προσωπικά ένα κείμενο, που δεν ήτο τίποτε άλλο, παρά το τελεσίγραφον της Ιταλίας προς την Ελλάδα, με το οποίον η Ιταλική Κυβέρνηση απαιτούσε την ελεύθερη διέλευση των στρατευμάτων της στον Ελληνικό χώρο, από τις 6 π.μ. της 28/10/1940.

Το ιταλικό τελεσίγραφο, είχε ως εξής:

Η Ιταλική Κυβέρνησις ηναγκάσθη επανειλημμένως να διαπιστώσῃ ὅτι, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παρούσης συρράξεως, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔλαβε καὶ ἐτήρησε στάσιν ἡ ὁποία ἀντιστέκεται ὄχι μόνον πρὸς τὰς ομαλὰς σχέσεις εἰρήνης καὶ καλῆς γειτονίας μεταξὺ δύο χωρῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ καθωρισμένα καθήκοντα τὰ ἀπορρέοντα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῆς ιδιότητος αὐτῆς ὡς ουδετέρου κράτους.

Κατ' ἐπανάληψιν ευρέθη ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν εκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον τῆς συστηματικῆς παραβιάσεώς των, παραβιάσεως ἡ ὁποία εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρά, δεδομένου ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐδέχθη ὅπως ὁ ἀγγλικὸς στόλος χρησιμοποιοῖ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολεμικῶν τοῦ ἐπιχειρήσεων τὰ χωρικά τῆς ὕδατα, τὰ παράλιά τῆς καὶ τοὺς λιμένας τῆς, ἠυνόησε τὸν ἀνεφοδιασμόν τῶν ἐναερίων βρετανικῶν δυνάμεων, ἐπέτρεψε τὴν ὁργάνωσιν εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἀρχιπέλαγος μίας υπηρεσίας στρατιωτικῶν πληροφοριῶν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι πλήρως ἐν γνώσει τῶν γεγονότων τούτων, τὰ ὁποία υπῆρξαν ἀντικείμενον ἀπὸ μέρους τῆς Ἰταλίας, διπλωματικῶν διαβημάτων, εἰς τὰ ὁποία ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις -ἥτις ἐν τούτοις θὰ ὠφείλε νὰ εἶχεν ἀντίληψιν τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν τῆς στάσεώς τῆς- δὲν ἀπῆντησε διὰ τῆς λήψεως οὐδενὸς μέτρου πρὸς προστασίαν τῆς ουδετερότητός τῆς, ἀλλὰ, τουναντίον, διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς δράσεως τῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐνόπλων βρετανικῶν δυνάμεων καὶ τῆς συνεργασίας αὐτῆς μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς

Ιταλίας.

Η Ιταλική Κυβέρνησις κατέχει αποδείξεις ότι η συνεργασία αύτη είχε προβλεφθή και κανονισθή υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως ακόμη και διά συνεννοήσεων στρατιωτικής, ναυτικής και αεροπορικής φύσεως. Η Ιταλική Κυβέρνησις δεν αναφέρεται μόνον εις την βρετανικήν εγγύησιν την οποίαν η Ελλάς είχε δεχθή ως τμήμα ενεργείας κατευθυνομένης εναντίον της ασφαλείας της Ιταλίας, αλλά και εις τας ρητάς και καθωρισμένας υποχρεώσεις, τας αναληφθείσας υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως, όπως θέση εις την διάθεσιν των Δυνάμεων των ευρισκομένων εις πόλεμον προς την Ιταλίαν σπουδαίας στρατηγικάς θέσεις εντός του ελληνικού εδάφους συμπεριλαμβανομένων αεροπορικών βάσεων εν Θεσσαλία και Μακεδονία προοριζομένων δι' επίθεσιν εναντίον του αλβανικού εδάφους.

Η Ιταλική Κυβέρνησις δέον σχετικώς να υπενθυμίση εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τας προκλητικάς ενεργείας τας διεξαχθείσας έναντι του αλβανικού έθνους διά της τρομοκρατικής πολιτικής την οποίαν υιοθέτησεν έναντι του πληθυσμού της Τσαμουριάς και διά των εμμόνων προσπαθειών προς δημιουργίαν ανωμαλιών εκείθεν των συνόρων της. Και δι' αυτό τούτο το γεγονός ευρέθη η Ιταλική Κυβέρνησις, πλην ματαίως, εις την ανάγκην να υπενθυμίση εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τας αναποφεύκτους συνεπείας ας παρομοία πολιτική θα είχεν όσον αφορά την Ιταλίαν.

Η Ιταλία δεν δύναται να ανεχθή εφεξής πάντα ταύτα. Η ουδετερότης της Ελλάδος απέβη ολονέν και περισσότερο απλώς και καθαρώς φαινομενική. Η ευθύνη διά την κατάστασιν ταύτην επιπίπτει πρωτίστως επί της Αγγλίας και επί της προθέσεως της όπως περιπλέκη πάντοτε άλλας χώρας εις τον πόλεμον.

Η Ιταλική Κυβέρνησις θεωρεί έκδηλον ότι η πολιτική της Ελληνικής Κυβερνήσεως έτεινε και τείνει να μεταβάλη το ελληνικόν έδαφος, ή τουλάχιστον να επιτρέψη όπως το ελληνικόν έδαφος μεταβληθή εις βάσιν

πολεμικής δράσεως εναντίον της Ιταλίας. Τούτον δε θα ηδύνατο να οδηγήση ή εις μίαν ένοπλον ρήξιν μεταξύ της Ιταλίας και της Ελλάδος, ρήξιν την οποίαν η Ιταλική Κυβέρνησις έχει πάσαν πρόθεσιν να αποφύγη.

Όθεν, η Ιταλική Κυβέρνησις κατέληξεν εις την απόφασιν να ζητήση από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν -ως εγγύησιν διά την ουδετερότητα της Ελλάδος και ως εγγύησιν διά την ασφάλειαν της Ιταλίας- το δικαίωμα να καταλάβη διά των ενόπλων αυτής δυνάμεων, διά την διάρκειαν της σημερινής προς την Αγγλίαν ρήξεως, ωρισμένα στρατηγικά σημεία του ελληνικού εδάφους. Η Ιταλική Κυβέρνησις ζητεί από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως μη εναντιωθή εις την κατάληψιν ταύτην και όπως μη παρεμποδίση την ελευθέραν διέλευσιν των στρατευμάτων των προοριζομένων να την πραγματοποιήσωσι. Τα στρατεύματα ταύτα δεν παρουσιάζονται ως εχθροί του ελληνικού λαού και η Ιταλική Κυβέρνησις δεν προτίθεται ποσώς, διά της προσωρινής κατοχής στρατηγικών τινών σημείων επιβαλλομένης υπό της ανάγκης των περιστάσεων και εχούσης καθαρώς αμυντικόν χαρακτήρα, να θίξη οπωσδήποτε την κυριαρχίαν και την ανεξαρτησίαν της Ελλάδος.

Η Ιταλική Κυβέρνησις ζητεί από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως δώση αυθωρεί εις τας στρατιωτικές αρχάς τας αναγκαίας διαταγάς ίνα η κατοχή αύτη δυνηθή να πραγματοποιηθή κατά ειρηνικόν τρόπον. Εάν τα ιταλικά στρατεύματα ήθελον συναντήση αντίστασιν, η αντίστασις αύτη θα καμφθή διά των όπλων και η Ελληνική Κυβέρνησις θα έφερε τας ευθύνας, αι οποίαι ήθελον προκύψη εκ τούτου.

Αθήναι, τη 28 Οκτωβρίου 1940

Ακολουθως, αναφέρει ο Γκράτσι:

Ο Μεταξάς άρχισε να το διαβάζει. Μέσα από τα γυαλιά του, έβλεπα τα μάτια του να βουρκώνουν. Όταν τελείωσε την ανάγνωση με κοίταξε κατά πρόσωπο,

και με φωνή λυπημένη αλλά σταθερή μου είπε:

–**Μεταξάς:** **Λοιπόν έχουμε πόλεμο** (Alors, c' est la guerre*).

–**Γκράτσι:** Όχι απαραίτητα Εξοχότατε. Η ιταλική κυβέρνηση ελπίζει ότι θα δεχθείτε την αξίωσίν της και θ' αφήσετε τα ιταλικά στρατεύματα να διέλθουν δια να καταλάβουν τα στρατηγικά σημεία της χώρας.

–**Μεταξάς:** Και ποια είναι τα στρατηγικά αυτά σημεία, περί των οποίων ομιλεί η διακοίνωσις;

–**Γκράτσι:** Δεν είμαι εις θέσιν να σας είπω, Εξοχότατε. Η Κυβέρνησίς μου δεν με ενημέρωσε... Γνωρίζω μόνον ότι το τελεσίγραφο εκπνέει εις τας 6 το πρωί.

–**Μεταξάς:** Εν τοιαύτη περιπτώσει η διακοίνωσις αυτή αποτελεί κήρυξιν πολέμου της Ιταλίας εναντίον της Ελλάδος.

–**Γκράτσι:** Όχι, Εξοχότατε. Είναι τελεσίγραφον.

–**Μεταξάς:** Ισοδύναμον προς κήρυξιν πολέμου.

–**Γκράτσι:** Ασφαλώς όχι, διότι πιστεύω ότι θα παράσχετε τας διευκολύνσεις, τας οποίας ζητεί η κυβέρνηση μου.

–**Μεταξάς:** **ΟΧΙ!** Ούτε λόγος δύναται να γίνη περί ελευθέρας διελεύσεως. Ακόμη όμως και αν υπετίθετο ότι θα έδιδα μια τοιαύτην διαταγήν (την οποίαν δεν είμαι διατεθειμένος να δώσω), είναι τώρα τρεις το πρωί. Πρέπει να ετοιμασθώ, να κατέβω εις τας Αθήνας, να ξυπνήσω τον Βασιλέα, να καλέσω τον Υπουργόν των Στρατιωτικών και τον αρχηγόν του Γενικού Επιτελείου, να θέσω εις κίνησιν όλες τος στρατιωτικές τηλεγραφικές υπηρεσίες, έτσι που μια τέτοια απόφασις να γίνει γνωστή στα πλέον προκεχωρημένα τμήματα των συνόρων. Όλα αυτά είναι πρακτικώς αδύνατα. Η Ιταλία, η οποία δεν μας παρέχει καν τη δυνατότητα να εκλέξωμε μεταξύ πολέμου και ειρήνης, κηρύσσει ουσιαστικώς τον πόλεμον εναντίον της Ελλάδος.

(μετά από μια σύντομη παύση)

–**Μεταξάς**: Πολύ καλά λοιπόν, έχομεν πόλεμον.

* Ο διάλογος έγινε στην γαλλική γλώσσα.

Και συνεχίζει ο Γκράτσι στο βιβλίο του:

Με συνόδευσε στην έξοδο υπηρεσίας από την οποία είχα μπει και όταν ήμασταν στο κατώφλι μου είπε:

«Vous etes le plus forts» (είσθε οι πιο ισχυροί). Με την σειρά μου δεν ήξερα τι να απαντήσω στα λόγια αυτά και στην βαθιά λύπη που τα δονούσε. Νομίζω δεν υπάρχει άνθρωπος στον κόσμο, ο οποίος μια τουλάχιστον φορά στην ζωή του, να μην αισθάνθηκε απέχθεια για το επάγγελμά του. Αν στη μακρά σταδιοδρομία μου στην υπηρεσία του κράτους υπήρξε ποτέ μια στιγμή κατά την οποία εμίσησα το δικό μου, μια στιγμή κατά την οποίαν το καθήκον του αξιώματος μου μου φάνηκε σταυρός και όχι μόνο θλιβερός, αλλά και ταπεινωτικός, η στιγμή αυτή ήταν όταν άκουσα εκείνα τα αποκαρδιωμένα λόγια που πρόφερε ο πρεσβύτες εκείνος, που είχε καταναλώσει ολόκληρη τη ζωή του αγωνιζόμενος και υποφέροντας για την χώρα του και που, και κατά την υπέρτατη εκείνη στιγμή, προτιμούσε να διαλέξει για την πατρίδα του τον δρόμο της θυσίας και όχι τον δρόμο της ατιμώσεως. Υποκλίθηκα μπροστά του με τον βαθύτερο σεβασμό και βγήκα από το σπίτι του.

Ο Μεταξάς στο προσωπικό του ημερολόγιο με μεγάλην συντομία, περιγράφει ως εξής την συνάντησή του αυτήν με τον πρέσβη της Ιταλίας Εμμανουέλε Γκράτσι την νύχτα της 28/10/1940...

28 Οκτωβρίου, Δευτέρα.

Νύχτα στις 3 με ξυπνούν. Έρχεται ο Γκράτσι – Πόλεμος – Ζητώ Νικολούδη Μαυρουδή – Αναφέρω Βασιλέα – Καλώ Πάλαιρετ και ζητώ βοήθειαν Αγγλίας –

Κατεβαίνω στις 5 - Υπουργικόν Συμβούλιον - Όλοι πιστοί και Μαυρουδής - Όλοι πλην Κύρου - Βασιλεύς περιφορά μαζί του - Φανατισμός του λαού αφάνταστος - Μάχαι στα σύνορα Ηπείρου - Βομβαρδισμοί - Σειρήνες - Αρχίζουμε και τακτοποιούμεθα - ο Θεός βοηθός.

Πηγές



hellas-orthodoxy.blogspot.com (Από το βιβλίο «Ο πόλεμος της Ελλάδος 1940-41»,
Θ. Παπακωνσταντίνου) | storiacontroversa.blogspot.com